

9. Окремою проблемою для України стає розбазарювання бюджетних коштів внаслідок непродуманого упровадження структур так званого «іноземного» елементу. Поки що важко визначити, яким є зиск від діяльності нових структур, таких, наприклад, як Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції, оскільки повноваження цих новостворених органів дублюються, скандали навколо перших осіб цих органів розпалюються, а корупція так і не подолана: навпаки «такси» на послуги лише збільшуються, що лягає непосильним тягарем перш за все на пересічних громадян України.

УДК 343.2/.7:340.15

Берднік І. В., к.ю.н., доцент,
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів, Україна

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У ЗАКОНОДАВСТВІ НОВОГО ЧАСУ

В епоху християнізації Русі починається боротьба з давніми уявленнями про спорідненість людей і природних об'єктів: по-перше, держава і церква переслідують пережитки язичництва; по-друге, спорідненість припускає право всіх (а не тільки з дозволу власника) користуватися водоймами; по-третє, світські і духовні влади починають господарське використання вод самотійно.

У міру посилення державної влади виключною державною власністю законодавець оголошує все нові і нові природні об'єкти. Спочатку державною власністю оголошуються всі порожні землі з лісами, надрами і водоймами. Їх передбачалося віддавати у володіння і у власність феодалам у вигляді плати за службу. Саме на захист даного порядку орієнтується кримінальне законодавство Росії XVII-XVIII ст.

У той же час з'являються окремі норми про міський благоустрій (про двірників), утилізації відходів міських промислів (про соляні варниці і лазні). Найбільш детально подібні питання розглядаються в Указах Петра I про заснування мануфактур, про лісові справи, про судноплавство, в артикул військовому (1709 р.). У арт. 90 останнього, зокрема, було встановлено покарання за забруднення джерел питної води у вигляді обов'язку винного «вичистити» забруднення і невизначено санкції: «жорстоко наказаним бути» [3, с. 154].

Епоха Нового часу, яка характеризувалася становленням справді суверенної і централізованої держави, єдиного ринку, багатоукладної економіки, постійних міжнародних контактів, зажадала більш ґрунтовних

кодифікацій, складання докладних спеціалізованих укладень. Предмет правового регулювання виступає в нових умовах підставою для розмежування галузей права, а значить - доцільності застосування тих чи інших методів правового регулювання, тих чи інших заходів захисту у відповідних законодавчих актах.

Але, характерно, що і Руська Правда, і Соборне Уложення і петровські укази розглядають порушення природоохоронних норм як посягання на інтереси цілком конкретного власника відповідних природних ресурсів (бортника, власника ставу, мисливського угіддя, громади чи скарбниці), тобто як специфічний злочин проти власності, економічних інтересів власника.

В цілому коріння сучасного екологічного права належить шукати не в природноресурсному законодавстві петровської Росії (при всій зовнішній схожості) або законодавстві про угіддя Московської Русі, а в більш древніх правових звичаях слов'ян, які належать в свою чергу до релігійних вірувань про спорідненість всього живого, в культах різних природних об'єктів.

Природоресурсне законодавство зовсім не тотожне екологічному. Своєрідність останнього, як відзначають дослідники, пояснюється специфічним суспільним інтересом у збереженні та відтворенні об'єктів навколишнього природного середовища, що розглядаються в якості необхідної умови існування соціуму. «Збереження навколишнього середовища, пише М. І. Васильєва, - це абсолютна життєва необхідність для населення, виробнича потреба для будь-якого виду ресурсозалежної діяльності та рольова, статусна, необхідність для держави, що здійснює регулювання у сфері взаємодії суспільства і природи» [1, с. 49].

Так само фрагментарно і казуїстично відбувалося становлення кримінального законодавства про охорону водних ресурсів Імперії аж до початку ХХ століття. Бурхливе зростання вітчизняної промисловості в другій половині ХІХ століття супроводжувалося зростанням хижацької експлуатації природних багатств, вирубкою лісів, засміченням та забрудненням річок, винищенням рідкісних тварин. Все це спонукало законодавця встановити кримінальну відповідальність за забруднення вод.

У період александровських перетворень ХІХ ст. було прийнято всього не менше 300 різних природоохоронних законів. Але законотворча діяльність, очевидно, не відповідала практиці застосування закону, оскільки казенні відомства, приватні промисловці не були зацікавлені в його реалізації, так як воно позбавляло б їх основних доходів.

Гарантією дотримання норм законодавства було б встановлення кримінальної відповідальності за основні порушення у сфері природокористування. Процес реалізації кримінально-правових встановлень і заборон затягнувся більш ніж на 100 років.

Так, ст. 863 Уложення про покарання кримінальних та виправних (у

редакції Закону 1885) свідчила: «Якщо хто-небудь побудує визнані за законами шкідливими для чистоти повітря чи води фабрику, мануфактуру або завод в місті, або хоча і поза містом, але вище одного за течією річки або протоки, то ці заклади знищуються на рахунок винного, і він піддається: арешту на час від семи днів до трьох місяців, або грошовому стягненню не більше 300 рублів» [2, с. 78].

Правозастосовна практика, як показує приклад розгляду конкретної такої справи в 1913-1915 рр. у Володимирській губернії, відчувала на собі сильний вплив панування в ті роки в суспільстві ідеалістичних уявлень про невичерпність природних ресурсів і патріархальних традицій врегулювання спорів про суспільні інтереси.

До останніх відносяться: виплата промисловцями грошей «на чай» місцевим громадам, припинення кримінального переслідування після ремонту або встановлення примітивних очисних споруд на фабриці, виключно висока роль адміністративних органів у вирішенні спорів.

Отже, кримінально-правовий захист відносин, пов'язаних з використанням вод, застосовувався, якщо прибуток від використання вод перевищував відповідні витрати.

Література

1. Васильева М. И. Проблемы защиты общественного интереса в экологическом праве / М. И. Васильева // Государство и право. – 1999. – № 8. – С. 49-62.

2. Хрестоматия по истории отечественного государства и права. Часть 1 [Текст]: учебное пособие / сост. И. Ю. Маньковский. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2014. – 246 с.

3. Хрестоматия по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период [Текст]: учебное пособие / под редакцией Ю. П. Титова, О. И. Чистякова. – М., 1990. – 321 с.

УДК 343.157.3

Габлей Н. Г., к.ю.н., доцент,
Прикарпатський юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРАВО ЗАСУДЖЕНОГО НА ПЕРЕГЛЯД СУДОВОГО РІШЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Основною метою інституту перегляду рішень за нововиявленими обставинами є захист прав учасників кримінального провадження та відновлення законності. Тому будь-які нормативні обмеження щодо реалізації положень цього інституту можна розцінювати як фактичне обмеження права на захист.